

Joanna A. Tomicka (22 stycznia 1959 – 16 marca 2024)

Joanna Tomicka urodziła się w Warszawie, tutaj chodziła do szkoły i studiowała, tutaj pracowała zawodowo. Dzięki rodzicom – Ryszardowi, architektowi, i Zofii, artystce plastyczce zaangażowanej w pracę z uzdolnioną młodzieżą, wyrastała w środowisku twórczym, w którym istotne miejsce zajmowała kultura i sztuka. Wykazywała zdolności muzyczne i już w wieku sześciu lat rozpoczęła naukę w klasie skrzypiec w Państwowej Szkole Muzycznej nr 1 im. Emila Młynarskiego. Osiągała bardzo dobre wyniki zarówno w przedmiotach muzycznych, jak i ogólnokształcących, uczestniczyła w wielu koncertach młodzieżowych w Filharmonii Narodowej, a udział w olimpiadzie języka polskiego na poziomie eliminacji wojewódzkich zapewnił jej przyjęcie bez egzaminu do XXXIII Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika z wykładowym angielskim. Wówczas skrzystalizowały się jej zainteresowania, czego wyrazem był udział w I Ogólnopolskiej Olimpiadzie Artystycznej w sekcji plastyki, zwieńczony zakończeniem ostatniego etapu. Po ukończeniu liceum ze srebrnym medalem za wzorowe osiągnięcia w nauce w 1977 roku rozpoczęła studia w Instytucie Historii Sztuki na Uniwersytecie Warszawskim. W 1985 roku obroniła z oceną bardzo dobrą pracę magisterską „Związki *Metamorfoz* Owidiusza z emblematyką w XVI i XVII wieku”, napisaną pod kierunkiem profesora Jana Białostockiego. W tym samym roku podjęła pracę w Muzeum Narodowym w Warszawie

w Dziale Grafiki Europejskiej i z tym miejscem była związana do końca życia, przechodząc kolejne etapy kariery zawodowej muzealnika – od asystenta (1985) do kustosza kolekcji (1996). W 2023 roku przeszła na emeryturę. W dowód uznania za wieloletnią pracę w MNW i osiągnięcia naukowe na polu badań nad grafiką została odznaczona Srebrnym (2013) i Złotym Krzyżem Zasługi (2022).

Zainteresowania zawodowe Joanny koncentrowały się na dawnej grafice europejskiej (francuskiej, włoskiej, angielskiej, flamandzkiej, niderlandzkiej i holenderskiej) i takich tematach jak: emblematyka, typografia, recepcja antyku, kolekcjonerstwo i twórczość Rembrandta. Poszerzała swoją wiedzę i podnosiła kwalifikacje, m.in. na stypendiach The Warburg Institute (University of London), The British Academy, Centre for Emblem Studies (University of Glasgow), The British Museum, Leuven Universiteit (Flemish Community), Houghton Library (Harvard University), Princeton University Library, Metropolitan Museum of Art, jako słuchaczka stacjonarnego Studium Doktoranckiego w Instytucie Sztuki PAN (1990–1994), a także podczas wyjazdów studyjnych do Rijksmuseum w Amsterdamie, The Folger Shakespeare Library w Waszyngtonie czy Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie. Przedstawiała referaty na wielu konferencjach naukowych w Polsce („*Curiosité?* – rzecz o interpretacji, interpretacja rzeczy. Z zagadnień

fot. Krzysztof Załęski

ikonografii i techniki w grafice XVI–XVIII w.”, konferencja „Curiosità, czyli koncept osobliwy”, Warszawa 2011; „*Liber pulcher*. O przykładach paryskiej i lyońskiej typografii wytwornej XVI wieku”, sesja „O miejsce książki w historii sztuki”, Kraków 2012) i za granicą (m.in. „Ovidian ‘Metamorphoses’ of the Queen of the Sins”, The Warburg Institute, University of London, 1994; „Dla Niepodległej i dobra wspólnego. Generał Stefan Dembiński, kawalerzysta, kolekcjoner, darczyńca”, na międzynarodowej konferencji „Les collections et les collectionneurs polonais hors de Pologne”, Biblioteka Polska w Paryżu, 2017).

Była cenioną badaczką zapraszana do współpracy przez zagraniczne instytucje naukowe, uczestniczyła m.in. w pracach nad programem „The Union Catalogue of Emblem Books”, którego celem było stworzenie korpusu książek o charakterze emblematycznym w głównych kolekcjach krajów uczestniczących (McGill University w Montrealu, Katholieke Universiteit Leuven, Bibliothèque Royale Albert I w Brukseli), była współorganizatorką pierwszej w Polsce międzynarodowej konferencji poświęconej badaniom nad emblematyką (Uniwersytet Wrocławski,

1995). W ramach długoletniej współpracy z międzynarodowym zespołem przygotowującym kolejne tomy katalogu Hollsteina *German Engravings, Etchings, Woodcuts 1400–1700, Dutch and Flemish Etchings, Engravings, Woodcuts 1450–1700* i *The New Hollstein* przeprowadzała kwerendy, weryfikacje atrybucji, klasyfikacji oraz chronologii stanów artystycznych i wydawniczych rycin z kolekcji MNW. Szczególnie ceniła sobie spotkania w ramach stowarzyszenia skupiającego kuratorów sztuki holenderskiej i flamandzkiej z całego świata CODART, którego członkinią była od 1998 roku. Na stronach tego stowarzyszenia napisała o fascynacji grafiką, wpływie profesora Białostockiego na jej wybory zawodowe, o kontaktach z wybitnymi ekspertami oraz podzieliła się uwagami na temat prac nad wystawami, uczestnictwa w dziesięciu kongresach CODART-u, a także zadań muzeów i przyszłości badań nad grafiką¹.

Joanna przez dwadzieścia lat prowadziła wykłady z historii grafiki europejskiej XV–XVIII wieku dla studentów Wydziału Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie oraz studentów historii sztuki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Była redaktorem naukowym wielu katalogów, opublikowała kilka serii grafik jako pokazy tematyczne w Cyfrowym MNW, opracowała ponad 250 not na temat rycin tak znakomitych grafików jak Jacques Callot, Jean Le Pautre, Abraham Bosse, Claude Mellan, Gerard Edelinck, Lucas Cranach, Lucas van Leyden, Heinrich Aldegrever, Cornelis Cort, Hendrick Goltzius, Giorgio Ghisi, Hieronimus Hopfer, Stefano della Bella, Giovanni Battista Tiepolo, Lucas Vorsterman i rytownicy tzw. szkoły Rubensa. Najwięcej uwagi poświęciła twórczości Rembrandta. Dzięki jej inicjatywie, we współpracy z Anną Kozak oraz badaczami z polskich muzeów i bibliotek, odbyła się w MNW wystawa (2006), a także został wydany katalog *Rembrandt. Rysunki i ryciny w zbiorach polskich* (2009), w którym zawarto wyniki badań atrybucyjnych i chronologicznych w odniesieniu do rycin mistrza przeprowadzonych na podstawie najnowszych ustaleń specjalistów zajmujących się twórczością artysty. Ryciny genialnego grafika zaprezentowała ponownie w 2019 roku na wystawie i w katalogu *Rembrandt osobiście. Rembrandt van Rijn. Dzieła graficzne ze zbiorów*

Muzeum Narodowego w Warszawie, jednocześnie z ekspozycją poświęconą innemu wybitnemu artyście: *Bruegel w towarzystwie. Pieter Bruegel Starszy. Dzieła graficzne ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie*.

Kontynuacją i rozwinięciem tematyki podjętej przez Joannę w pracy magisterskiej było przygotowanie i pionierskie opracowanie przez nią pierwszej w polskim muzealnictwie wystawy poświęconej recepcji antyku w europejskiej grafice nowożytnej. *Ars mitologica. Wokół zagadnień recepcji mitów greckich. Ceramika i rzeźba starożytna. Grafika europejska oraz sztuka zdobnicza XVI–XIX wieku*, zorganizowanej w Muzeum Narodowym w 1999 roku (poprzedzonej mniejszą, niejako wstępną, ekspozycją *Mity greckie. Tematyka mitologiczna w grafice europejskiej XVI–XIX wieku* w Muzeum Okręgowym w Chełmie, 1997), obrazującej sposoby wykorzystania tematyki mitologicznej w ilustracjach, alegoriach i symbolach, dekoracjach i portretach; w katalogu jako autorka eseju i not Joanna skupiła się na przedstawieniu różnych tradycji interpretacyjnych (m.in. w duchu chrześcijańskim, metodą alegoryczną stoicką i neoplatońską). Ważne miejsce w jej dorobku zajmują wystawy, które współorganizowała w MNW i innych instytucjach muzealnych oraz katalogi im towarzyszące. Wśród nich

szczególnie ważna jest publikacja *Mitościocy grafiki i ich kolekcje w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie* (2006), do której opracowała zbiór graficzny podarowany przez generała Stefana Dembińskiego, wprowadzając tym samym do literatury naukowej postać tego zasłużonego dla kraju kolekcjonera.

Joanna wzbudzała szacunek swą postawą moralną, była osobą o wielkiej kulturze osobistej, stawiającą wysokie wymagania sobie i innym, rzetelną i odpowiedzialną badaczką, znakomicie współpracującą przy projektach wystawowych i wydawniczych, życzliwą i pomocną szefową. Dopóki nasilające się problemy zdrowotne nie spowodowały jej przejścia na pracę zdalną, angażowała się we wszystkie przedsięwzięcia integrujące koleżanki i kolegów – wspólne wyjazdy na wystawy, spotkania okolicznościowe, świąteczne i towarzyskie. Mądra, serdeczna, z poczuciem humoru.

Pisząca te słowa otrzymała od Joanny przy okazji jednej z wystaw książkę z dedykacją *Sine amicis vita tristis esset* – ‘Życie bez przyjaciół byłoby smutne’. Odejście przyjaciół przypomina nam tę prawdę.

Anna Grochala

PRZYPISY

- ¹ *Curator in the Spotlight: Joanna A. Tomicka Curator of European Prints, Muzeum Narodowe w Warszawie in Warsaw (April, 2023)*, https://www.codart.nl/spotlights/joanna-tomicka/?fbclid=IwAR3bQaszdlDwljDYehWNZRLz5AsqYckJMOUQmOL7XxF8QNUpw_Tau5goYTg [dostęp: 15.02.2025].